م٠ — ح٠

شاكردلك عالمى

ياخود

„ يالغان سويلاو بلاسى "

خاريطونوف مطبعه‌سى

قزان .

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 11 Октября 1904 г.

КАЗАНЬ.

ГОРОДСКОЙ ПАССАЖЪ

Лито-Типографія И. Н. Харитонова.

1904.

شاکردلك عالمی

۱

— افندم ، شاکر ، بو یاز کونلری‌نك هواسی ، عجبا ، دردلی، کوکللرگه آیروم بر تورلی شادلقلر باغشلایور .

— شریکم ، نعیم ، توغری ایته‌سز ، بیگرا کده یازنك اوللرنده ، آغاچلر یاشل قطیفه کبی یافراقلر ایله بیزانوب ، ییر یوزیده انواع اولن وتورلی چاچکلر ایله یابیلوب ، تونلرده خوش ایسلر بتون ییرگه جاییلوب ، باغ باغچه‌لرده ساندوغچلرك سایراولری ، یراکمنك ایك دیران بر ییرنك اولغان دردلرمنی قوزغاتور .

نعیم — افندم ، کوکلگزده نیندای اولسه‌ده ، درد آصراوگز بیلنه ؟ !

شاکر — خیر ، درد دیوبده ، ثلله نیندای درد توگل ، کوکلگزگه یات اویلر کیلماسون .

ن — یوق ، آندای بوندای تهمتلی دردلر ایله ماتالانمادیغگزنی بنده بیلهم ؛ لکن کوراچکك اولسه ، مینوتی ساعتی ایله آندای حاللرگه مبتلا بولمق ممکن .

شاکر — درست ایبداشم ، آنیسی شولای ، خدا صاقلاسون !

ن — توغریدنده ثلله شوندای دردلرگه چومدیگزمی ، بو کونلرده توس‌لرگز اوزگاروب توره ، بولور ، بولور !

ش — کشی ، چونلاب سویله‌شه‌لر دیه ثلله نیندای تهمتلرگه توشار ، سوزلرمزنی براو دوکلاب توره توگلمی ؟

ن — بزم سوزلرنی دکلاب نه ایدرلر ؛ دخی یمان سوزلرده سویلاشکانمز یوق .

ش — درست ، ادبکه توغری کلمای تورغان سویلاشدیکمز اولماساده ، بزم شاکردلر ، درد دیگان سوزدن مطلقا قزلر سویو معناسون آلالر .

ن — خیر ، آلغان کشی آلسون ، اما بنم قاشمده دردنی بیك کوب ییرلرده استعماله ایتمك ممکن اولور ، افندم .

بو وقتده چارشاو کوتاروب ، اوزون صاری میبوقلی ، صاقالنی قورغان ، اوستنه پالته کیوب ، دوم صوقر کوزلرینه‌ده کوك کوزلك آصقان حلیل صوفی کیلوب کردیده :

— هه ، خلفه‌لر ، سرلر اورتاق بولسون ، سوزگزنی ایشتدم .

ش — ایشدرسز شول ، براعضاسی ضعیف کمسه‌نك ایکنچی براعضاسیده قوة کوبراك اوله‌دیلر ، سزنك کوزگز ضعیف بلکه‌ده صوقر اولدیغندن ، قولاقگزده قوة کوبراك اولورغه کیراك .

صوفی — سرلرگزنی بیلدم بیلوبنده ، لکن آنسی قالوب تورسون ، ایده‌گز باغچه‌غه چغیق ؛ حاضرنده چارشاو آرتنده اولتوررغه‌یاریمی ، هوالر صاف ، کسب هوا ایدیك .

شاکر ایله نعیمده بونی معقول کوروب ، همانده تزده قارشوسنده اولغان باغچه‌غه چغارلر ؛ باغچه‌نك گوزل برچاتنده ، قویو آغاچلر دوبینه اوزون براسکامیه قویولوب ، قل اورتاسینه

صاقال میبوقلی چرایسز غینه براو برزور کتاب مطالعه ایدوب اولتوره ایدی. بونلارده آنك یانینه باروب لولتوروب :

ن — ظریف آبظی نرسه مطالعه ایدهسز ؟

ظریف— مطالع شرحی .

ش — یازکونلرندهده شونی مطالعه ایدوب ایچلرنی پوشورماسا کزله !

ظ — بزنك حاضرنده مدرسهدن چقار کونلر یتکان، برمدرسهدن چقدقده بو کتابلرنی مطالعه ایدوب بولماس ، بوکونلرنی فرصت بیلورگه کرك .

ن — قوی افندم ، بوکتابکنی قوی ، محض شونلارنی اون واون بش سنهلر مطالعه ایتدیکز، ایمدی مدرسهدن چقار وقتلرکز کلسه ، دنیا وآخرةکزگه فائده ویرهچك کتابلر مطالعه ایتملی ایدیکز .

ش — درست ایندی ، حدیث یاخود بر بر تفسیر کتابی مطالعه ایدرسکز ، همانده لذتلری یوراکلرگه کیده تورغان شیلر کورر ایدیکز .

ظ — سویلیسزینه ، آنلرنی مدرسهدن چققاچده اوقورغه وقت اولور، اما بونلرنی مدرسهدن برچققاچ قارالمی .

ن — نیك قارالماسون ، کیراکی اولغانده قارارسز.

ظ — بر دنیاغه چققاچ آنك کیرا کیده اولمیٔ .

ن — ایمدی شویله ایسه ، عمرکزنی یوقغه اسراف ایتماکز، آنکچون مدرسهلر، دنیاغه چقغاچ ضرور اولاچق شیلرنی اوگرهنهچك ییردرلر.

ظ — نیك آلای اولسون ، آخرة فایده قالدی ، سز مدرسهلرنی ، بتونلای دنیا علملری تحصیل ایدلنهچك ییرلر اعتقاد ایدهسز، ایمش ، عجبا !

ن — افندم ، محض دنیا علملری تحصیل ایچون دیمیورمز، بلـکه دنیاغه چقدقه باشکا دوشهچك، وبیلنمهسی ضرور شیلرنی وسعادة دارینگه سبب اولغان عاملرنی اوقولنهچق ییر دیب اعتقاد ایدرم .

ظ — ایمدی اعتقادکز شویله ایمشده ، بنم شرح مطالع اوقوومنی نهدن یاراتمایورسز ؟

ن — بو ، منطق وحکمت کتابیدر ؛ دنیاده کیرا کسز وضرور اولمادیغینی اوزکز اقرار ایتدیکز ؛ شونك کبی آخرتده دخی کیراکلـکی ، وتاموغغه سوراب کیتکانده شفاعتچی واجماعغه کردکده درجهنك بیوك اولماسینه سبب توگل ظن ایدرسز ظن ایدرم .

ظ — درست ، شویله ، لـکن بزم هرتورلی کتابلرمز ، هرتورلی بیوك علملرمز باریده قواعد منطقیهایلهقاتناش‌اولدیغندن، همده بومنطق وحکمت‌علملری‌انسانك قوهٔفکریهسنی‌اوتکاروده برنچی سبب ودهامکالمه ومطالعهگه بیوك مداراولدیغندن تحصیل ایدلنمهسی مطلق تیوشلیدر.

ش — تیوشلی وبومقدار ضروراولدیغینه اصلا انکارم یوقدر؛ فقط ایکنچی برتوغریدن توغرویه کیراکلی علملرنی مطالعه وتحصیل ایچون وسیله وآراچی اولهرق بیلنمهسی ضرور علوم آلیهنی اون واون بیش سنهلر تحصیلگه ترشوب ، کیراکلی ودنیا آخرة واجب علملردن محروم اولوب قالولزومسز ویارامغان بر اشدر.

ظ — آندای مشکل اولغان فنلرنی آززمانده تحصیل ایدوب ملـکه ایتمك هیچ ممکن توگلدر .

ن — یخشی ترتیب همده تطبیق‌ایله اوقولغانده برسنهدهممکن ، پیکه مهارة کسب ایتمك مراد اولسه

ایکی سنه‌ده ممکن ، همده اولاچقلر، افندیم .

صوفی — سزنك هروقت یوقنی سویلاوکز بتماز ، ایمدی توقته‌کز : ایلك‌کز برگه‌لشوب ، صوقینورغه باریق ، هوالر گوزل ، جیلده اول یوق.

ن — بوفکر بیك یخشی بولور ایدی ، بن اوزمده یوزوب یوزوب صوقینودن آیروم برتورلی لذتلر تابام : بوندان باشقه سلامتلك ایچون ، بیکراکده بزم کبی‌ه براورنده اولتوروب سگر وتامرلرنده ضعیفلك ، قانلرنده بوزقلق وتننده قوه‌سزلك پیدا اولغان کشیلر ایچون فائده‌لی ایدیکی حفظ صحت کتابلرنده یازیلدقی کبی ، بوندای کشیلرگه صو قینو ایله حکیم ودقتورلرده وصیة ایدرلر : ایده‌کز باریق .

ظ — صو قینودن آندای فائده‌لر قایدان کلسون ، کشی تنی ایله صو آراسنده نیندای مناسبة بار ؟ دوقتورلرده کتابلوکزده باریغزده یوقنیغنه سیلی‌سز. لـکن نیچك اولسه اولسون باریق ، قزق اولور.

صوفی— درست ایته‌سن ظریف خلفه ، فائده‌سی اولورمی ، بیلـکلی توگل . اما قزغی شکسز اولاچق ، ایده‌کز ، تورکز .

ش — صوکرونك فائده لرینی سویلاودن مقصودمز ، سزنی بوندای ماده‌لرگه ایناندرو توگل ایدی . آنسی شولای قالسون ، ایدکز اوزمز باریق »

دیه‌اتفاق‌قیلشوب، اوستلرینه جبه‌لر وقایولریده جیلنلر کینوب ، صو قینورغه کیتدیلر.

۲

بونلر شهردن چیتکه چغوب ، کیك آغوم صو بویونه باردیلر . صونك‌استی‌تیب تیگز دولقنسز ماتور برکورنشده ایدی . بعض وقت بالقلرنك چوموب چوموب کیدولری ، وقریلرده کتولاب کتولاب بالق بالالرینك یرولری آیروم برلذتلر بیرور ایدی . صونك بونلارغه قارشو قریینك یم یاشل اورمان کبی قامشلر اوسوب آرالرنده کوبالـکلر ، وصوبویو چیچقلرینك اوچولری ، بوکورنشلرنی دها بررقات ماتور ایتورلر ایدی . صونك بونلر اولندیغی قریینده صاب صاری تملق، وتوبیك تماپاق‌شپ‌شما ایدی . بونلردن یراقك‌توگل، بیك محکم‌وکوب تورلی‌بویاولر ایله‌بویاب توزلمش برقوپالنی اولوب ، صونك برقرییی‌ایچون‌آیروچه برزینت باغشلایور ایدی . بونلارنك کوکللرینه آیروچه برقزقلر کلوب ، همانده شادلانشه شادلانشه کیوملرینی‌چیشماگه باشلادیلر. لـکن‌ظریف خلفه‌نك کوگلی، بوندای‌گوزل برقوپالنی‌اولوب‌توردیغنك آچیقده قینوغه قناعت قیلمای — «ایدکز دوستلر، اگرده ایشکی بیکلمگان اولسه ، آنده باروب قوینیق » دیور .

ن — یوق ، خلفه ، آنده بارمیق ، اول قوپالنی ماقاروف فامیلیالی میلیون گیر بربای نقیدر ، اگرده ساقچیلری وخدمتچیلری کورسه درجه‌لرمزنی بیك توشورلر.

ظ — ایوق ، یوق ، بن آنده باروب قیونام» دیه‌رك کیوملرینی کوتاروب همانده قوپالنی یانینه باروب : ـ صوفی بیری‌کیل، ایشکی بیکلمگان ، ایچی سویلاب بتوررلك توگل آرو وپاك ، قینور ایچون بیك اوکغایلی ایکان » دیه قچقره باشلار. صوفیده‌کیوملرینی قچاقلاب آپون توپون ظریفنك تاوشی‌ایشدلـگان‌بیرگه تابا کیدوب قوپالنیغه باردی . همانك ایکیسی برلـکك قوپالنیغه کروب قویندقدن صوکره کینوب چقدیلر . نعیم ایله شاکرده یوزوب یوزوب قیوندقدن صوکره صودن چغوب باری برگه قایتور ایچون یولغه چقدیلر .

صوفی— نعیم ، یوقغه بارمادکز، قوپالنیده قینو عجبا قزق بولا ایکان ، بیکراکده بنم ایچون . . .

ظ — بونلار آنك اراتن بیله‌لرمی ، یوقنی سویلاب توررغه‌ده یارامی .

ش — اوستگزگه بای یاخود بربرکشیسی کلوب کرسه اراش کوسترگان بولور ایدی ، بختگز ایکان ، اول ، بو اولمادی .

ظ — صوفی ، بوندن صوڭ هرکونده ایکندی آلدندن کاوب قینوزمز ، یارارمی ؟

ص — بیك مصلحت ، اما برقینوی برعمر ایکان .

ن — ایبداشلر ، اوزگز اویلاب قاراگز ، بوناروذنی قوپالنی توگل ، بلکه بربای‌نقیدر . ایمدی شونداي نرسه‌گه نیچك صوراماي ازلاماي باروب کرورگه کرك . اگرده کورسه‌لر نی جواب ویرمك کرك .

ظ — ایشکینی بیکلمگانلر ، بو ایسه ، حال دلی ایله « کروب قینوگز ، رخصت » دیه هرکمنی چاقروب توره . سزنڭ کبی مرائی‌لر آنی ایشتمیلر .

صوفی — قچقروب کلورده : « درست ظریف خلفه » دیور .

ن — نیك آنی کوندزلرده بیکلاب تورسونلر ، آنه آنلارنڭ ئولری ، یراقده توگل » دیه قولی ایله‌اشارة ایدوب کوسترگان ایدی ، ایکی‌باریشنانڭ توتنوشوب قوپالنیغه کیلولر نی کوردیلر :

— افندیلر ، باقگز ، « آنه آنڭ خواجه‌لری » دیدی . ظریف‌نڭ کوزلری اوتدی بولوب :

— ئلده اوستمزگه کیلوب کرمدیلر !

ص — آلای ، حراب ایدولر ایدی ، باریشنالردی توگلمه ! . . . .

شاکر ایله نعیم بربرسینه قاراشوب آزراق کلدیلرده :

ش — بختگز ایکان ، صوفی قوتلدیگز ! . . . .

ص — یه یه ، کوب کلماگز ، بابا اوزگزنڭ سولر گزنیده ایشتدم .

ظ — صوفی صوفی ، نیندای سرلرنی ، ایتسانه !

ص — درد حقنده سویلیلر ایدی ، بنم بار ایدیکمنی سیزگاچ ، باشقه‌غه بوردیلر .

ظ — ئه ئه بیلدك ، بیلدك سرلر گزنی ، سزده آندای‌اش باردر دیه ظن‌ایده‌ایدم ، توغری‌ایمش ، اوزگز کشیدن غیبکینه ازلاب توره‌سز ، قاپدی‌قویرقگز ، تیز قوتلمازسز .

ن — یه یه ، ظریف خلفه ، یوقغه تربیه‌سز کشی کبك‌قیلانماگز ، یوقغه کیتدگز .

ص — برده یوقغه توگل ، درد نی دیگان سوز اوله ، معناسون بیله‌سزمه ؛ ایمدی قاپدگز !

ش — افندم ، یوقنی سویلیمز ، سوراب توررغه‌ده اورون یوق ، دردنڭ معناسی بیلگلی؛ آنی بیك کوب بیرلرده‌استعمال‌ایتمك ممکن اوله‌در . باشنده عقلی فکری بار انسان درددن هیچ برحالی اولمس ؛ فقط درد ، سزدیگانچه قزلرسویو دیمك‌اولماي ، بلکه ، فکرلی‌واویلی‌شاگردکیلاچکنی اویلاب همانده دنیاآخرة سعادتنی موجب علملارنی ، وطریق معیشتنی تأمین‌ایدن یوللرنی تحصیل ایتمگه هوس‌ایدر ، وهوس‌ایتدیکچه دردی وشوقی آرتور ، ایمدی بزم‌دردمز ، بزم‌شوقمز شوللر .

ظ — صوفی ، شونلارنی سویلاتمه‌سنه ، ینه ئلله نیلرگه کیده باشلادیلر .

ن — خلفه ، بوسوزلر ، بوش ویوق سوزلر توگللر ، بونی ایسه ، شاگرد ، اوزی اویلاب اوزی بیلمك کرك ، کلاچکنی قایغرتوب آلداغی کونلر اپچون پولانلر قوروب ، شونڭ بوینچه یورمك هر برمزنڭ بورچ ووظیفه‌سیدر . » دیه‌رك سویلانگالب کیرودن مدرسه‌گه قایتوب کردیلرده :

ش — افندیلر ! بن قایتقان توشکه صماوار قویوب ، باغچه‌غه چای‌اورنی‌خاضرلرگه‌ایتوب قالدرغان ایدم ؛ ایمدی‌ایده‌گز ، تشریف بیورگز ، برلکده چای‌ایچیك » دیه توغریدن باغچه‌غه‌کیدرلر .

۳

ظریف خلفه، ایکی آیاقلرینی بوکلاب، جایه‌یانینه اولتوردیقدن صوکره بیک کیفلنوب، آچیق چرای ایله :
ـ شاکر، سزنك برلن دوستلاشونی بیکده یاراتامده، لـکن مسلـکلرگز بنم ایچون توغری کلوب بتمی ، یولـگز فکرگز آیروم .

ش ـــ افندم ، بیك یخشی ، بن ایکی ایلك، بر بویوم ایله سزنـك برلن دوستلاشونی سویـه م ، بویله دوستلاشونك یمشیده یخشی اولاچغی شبهه‌سز ، لـکن نه چاره ، مسلـکلرمزده آز راق آیرملق بار ، شویله ایسه‌ده ، بن سنك ایچون هر وقت خیر خواهلقده‌یم .

ظ ـــ بن سزنك خلقلرگزنی باشلرگزنیده یاراطام ، سزنك شول یوق فکرلرگز بار ، یوقغه کروب کیتدگز ، شول اشگز سزنی خراب ایتدی .

ن ـــ بز بو فکرگه کرمازدن اول خراب ایدك . ایمدی اوزمزنی کشی بولورغه تروشامزدیه اویلیم .

ش ـــ خیر، ظریف آبظی ، بزنك مسلك ویوللرمزدن ، فکر واویلرمزدن قایوسنی اوخشاتمیسز ؟

ظ ـــ سزنك بو یا کا فکرلرگزدن هیچ قایوسنی یاراتورلق توگل ، مونه منطق حکمت کبی فنلرنی اوقونی انکار ایده‌سز، مدرسه ترتیبلرنی یاراتمیسز، ملالرمزنك هر حرکتلرندن عیب تاباسز، عمرده کورلمگان ایشدلمگان اشدر امام‌لرغه وظیفه تعیین ایدرگه کرك دیسز ، زمانمزنك امام سایلاو روشلرنی اوخشاتمیسز ، ینه بیك کوب صاناب بترگومز .

ص ـــ درست ایندی ظریف، بتونلای فکرلری اویلری بوزلدی ، شونك ایچون اوزلرنی هیچ کمده یاراتمیلر .

ن ـــ خلفه ، بز منطق اوقونی رأسا انکار ایتیمز ، بلـکه منطقدن لازم مقدارده قواعد مخضه نی ترتیب ایله‌گنه اوقو تیوشدردیه ظن ایده‌مز. مدرسه‌لرده اولغان ترتیبسزلـکلرنی ایسه ، هیچ کم انکار ایده‌مز. مونه برنچی درجه‌ده بیوك ترتیبسزلـکلردن ، مدرسه‌لرمزده عمومی پروغراملر یوقدر ، اوتو وقتلری بیلـگلی توگلدر ؛ شونك کبی درس آلو وقتلریده معلم ومدرسلرنك کیفلرینه وخاطرینه اسیردر . لازم مقدارده مدرسلر ومعلملر یوقدر ، بار معلملر ومدرسلرده ایکنچی اشلر ایله مشغول ویاخود بالـکلیه اوز آرامزدن پرشا کرد اوله‌در. دخی بزم مدرسه‌لرمزده اون بش واون آلتی سنه‌لر ظرفنده علوم شرعیه‌دن فقط مختصر الوقایـه درسلری ، جلالین تفسیری ، اخلاقدن اولارق عین العلم یاخود طریقهٔ محمدیه اوقلنور . نهایت درجه‌ده اجتهادلی مدرسلر ادارمسی آستنده اولغان بعض مدرسه‌لرده آتناسنده برر صحیح البخاری درسلری اولسه‌ده ، بوده کوب مدرسه‌لرده اولماس . لـکن امام ومدرس اولاچق کمسنه‌لر ایچون علوم شرعیه‌دن بو قدر گینه بیلك آزدر. شاکردلك زمانه‌لرینك اونده برسنی توغریدن توغرویه کیراکلی علملرنی تحصیل ایچون صرف ایدلنسه‌ده ، قالغان توقز الوشنی بر نیچه تورلی علوم آلیه تحصیلی ایچون صرف ایدلنور . بو وقتده‌ده منطق وحکمت وکلام درسلرنی تحصیل ایچون ، ینه کوب وقتلر اوزدروب ، علوم شرعیه درجه‌سنده کرکلی علوم عربیه تحصیلنه ایکی الوشی ، کوبده اولسون اوچ الوشی قالورسه‌ده ترتیبسز وتطبیقسز اوقولدیغندن شاکردلر همانده لازم مقدارده بیلك کسب ایده آلمازلر. ایمدی بوندن باشقه کیلاچك کونلرده باشلارغه توشه‌چك ، ومعیشتنی تأمین ایده‌چك شیلردن نیلر اوگره تلنور ؛ امام اوله‌چقلرغه وعظ ایدو ونطق سویلا طریقلرنی اوگره تلنورمی ؟ محله کشیلری ایله کون کورش یوللارینی کوسترلنورمی ؟ یا که کون کورو ایچون لازم برر هنر وصنعت اوگره تلنورمی ؟ وامام‌لرغه دائر اولغان حکومت نظام وقاعده‌لرندن بررینی اوگره‌تلنورمی ؟ وباشقه باشقه ضرور شیلردن نه‌لر اوگره تلنور ....؟؟؟!

افندم، انصاف ایده‌لم . بیلنمه‌سی تیوش شیلردن اونك برسی‌اوقولمغان واوقولغانلده، تیوش روشده بیلنمگان مدرسه‌لرنی نچك ترتیبلی دیه‌لم ؟ وآنلرغه نچك بیوك مدرسه‌لر آدنی ویره‌لم ؟
ظ — اول ، آندای اشلرنی ساناساڭ کوب اولور ، آنی سانامیسن .
ن — حاضرده‌ده ساناماساق ، قچان سانارمز ، اولسگاچمه ؟
ظ — آندای‌حالّلرمزنی‌نیگه‌صاناب‌ازلاب‌تیکشررگه ، آندای‌اشلرنی‌تیکشرودن‌کوزلرمزنی‌یومارغه‌کرك
ن — کوزلرمزنی یوموب کوب یاتدق ، ایمدی کوزلرمزنی آچارغه کرك .
ص — سزگنه بیله‌سز ، مدرسه‌لردن عیبلر تابوب قایناشقان بوله‌لر ، ایتر ایدمده آغر بولور، کوتره آلمازسز، ایده ظریف ، ایمدی سرلرنی بیلدك ، بیك آچونی کیلترسه‌لر ، حضرتکه بارره‌ده آیترم » دیه‌رك ، آچولانشوب تروب کتدیلر .

۴

کونلرده برکون ظریف خلفه ایله صوفی اوست باشلرینه یخشی کیوملرینی‌کیوب، قوللرینه زونتلرینی‌توتوب، آیاقلرینه باسقان سایون قیامتلر قوبتاروب شاغرشوغرایده تورغان یالتراوقلی کوشلر کیوب صوفی ؛ « ایده ئلی ظریف ، آنلارنیده چاقریق برگه باررغه قزغراق بولور ایدی» دیه نعیم ایله شاکر حلفه‌لرنڭ اورنلرینه کیلورلرده :
ص — ایده‌گز ، حلفه‌لر ، صو قینورغه ، ایمدی ، سزده قوپالنیده‌قینورسز ، بز شول بر کوندن بیرلی هیچده یازمای بارامز ، هر برسنده شول قوپالنیغه کروب قوینامز .
ن — اوستگزگه کشی فلان کلسگانی یوقمی صوفڭ ؟
ص — اوزغان کوننی اولده‌گی ایکی بارشنا اوستمزگه کیلوب کردیلرده ، بزنی کورگاچ ، سویلشه سویلشه تیز تیز چغوب کتدیلر : بوندن باشقه ، هیچده اول بو بولغانی یوق .
ظ — بارساگز ایده‌گز ، ایده‌گز تیزراك ، کوتدرماگز :
ص — یه آشوقمه آشوغنچ توگل ئلی ، الـگررمز .
ش — نعیم افندی ، نیشلیك ، باریقمه ؟
ن — حاضرنده قل توش وقتی ، کونده قزو ، بووقتده صو قینو ، قزقسزراق اوله ، صونی ایرته یاکه کیچراك قینو یخشی اوله تورغان ایدی ، فائده‌سیده شول وقتلرده دیوبایته‌لر،
ص — یه ایندی ، یوقنی تیکشروب تورمیق .
ظ — صوفی ، نیگه شونلارغه ایگالوب توراسون ، بارديلر ، بارديلر ، بارمارسه‌لر ، یوقلارنی اویلاب تیك یـاتسونلر شونـده ‘ ایده اوزڭ تیزراك : تونـه‌گی وقت یتدی ، صوغغه قالورمز . . . . ! » دیه‌رك شاغور شوغر بونلارنڭ یانلرندن چغوب کیدرلرده :
ص — نینده‌ای کشیلر، اوزلری ایله نیچکده کیلشدروب اولمی .
ظ — های‌صوقرقوی ، اوزگك شول، یوقنی‌ایگالوب‌بریسون، آنلاراوزلری بزگه‌ایگالوب‌یوررگه تیوش‌ایدی . سن‌ملاجلال‌خان، بن‌کوبدن‌ختم‌کتب‌قیلغان‌پیش‌قدم، نیگه واقسنوب‌یوررگه .
ص — آنلار اوزلریده ملا جلال خانلر .
ظ — اولسه‌لرده ، یاشراکلر ئلی .
ص — بیك آشوقماگز ئلی ، خلفه ، آیاق آستی بیك قاتی ، کوشلرنی خراب ایده .
ظ — آیاقلرگنی قارا براق باس :
ص — بیك قاراب باسار ایدم ، کوزلر یوق .

ظ — لوزایتمه ایندی ، یعنی ترشوبراق باس : بن اوزمده کوشلرم بیك اشدن چقماسون ، قدری کیتماسون دیه آقرونراقغنه یومشاق ییرلرگه‌گنه باسوب بارام .

ص — زنهار آشوقمه‌سا گزله خلفه ، الگرومز ئلی .

ظ — احتمال الگروب‌اولماس ، تونه‌گی وقت یتدی ، آنلار هرکون بروقتده کیله تورغانلردر.

ص — کملرنی ایته‌سز ؟

ظ — شونیك آگلامیسون ، ای ، کوزیوقنك ضرری، آق‌ما گلایلرون‌نورلی قاره‌کوزلرون، یاگا توغان‌آی‌کبی‌سرمه‌لی‌قاشلرون، آل‌قزل‌یاگاقلارون‌کورسالك کملرديه‌صورابله‌تورماس‌ایدك .

ص — تونه گیلردر ، آنلر بزگه التفات ایدرلرمی صوك ، احتمال یوق .

ظ — های بیلمیسون ، برسوز قوشقاچ . . . . . سوزگنه قوشاسی بار .

ص — بیلمیم بولور میکان .

ظ — بولو توگل ، آشاده کیدر ، خیر ، قزقده بولور ایدی .

ص — نیچك چیبرلر ایدیمی ؟

ظ — تمام جنتدن چقغان خوریلر ایدی .

ص — بیته‌مزمی ایندی؟

ظ — بیتدك بیتدك .

ص — اول ، بو کورنمیمی ؟

ظ — حاضر کورنمیده ، لکن آنلر ، باغچه‌دن بزنی کوروب ، بزکرگاچکنه اوستمزگه کیلوب کرماسلرمی ، اوتکان کونده‌ده شولای بولغاندر دیه ظن‌ایدم . » دیه‌رك سویلاشوب قوپالنیغه کلوب یتارلر. صوفی حاجتی‌ایله‌صوکنارنده قالوب، ظریف ایسه ، توغریدن قوپالنیغه کروب ، چیشنورده صوغه توشار . شول آراده ایر اورته‌سی قزلغنه بر روس قولنه پشی تال چبغی توتوب ظریفنك آرتندن قوپالنیغه کرور . شول مینوت ، روسنك سوگنولری ، چبقنك چاش چوش سزغرولری، ظریفنك‌موگایغان تاوشلری‌ایشدله باشلادی . صوفی حالنی بیك چیبر آگلاب ، اوست باشنی چیشنمای ایبداش بولوب کیلگان کبیگنه بولوب ترونی اوستینه آلدی . قوپالنیده‌غی تاوش‌لر اوزاقغه بارمیچه حلفه‌مز قوری آست کیوملردنگنه ، قازاقی بورك یالتراوقلی کاوشلرنی قوچاقلاب ، آچیقغه صوکنارینه چقدی . آنك آرتندن چبقلی قزل روس توزوب سوگنوب همانده چغوب ظریف حلفه‌مزنی یاگادن ایله کترگه‌لی باشلادی . ظریف نه قدر ارنوسه‌ده ، صوفی اشنی آگلار دیه تاوشینه بیك کوب اوزگه‌لك ویرمایکنه : پاستوی ئوزناقوم . یه بیت اوچینیق ، استاری ملاجلال خان ، پیش‌قدم» دیور. روس همانده سوگونه حلفه‌مزنی چبقلادیده یولینه روان اولدی . ظریفده کیوملرینی آشق پوشق کیوب ، ایکاوسی برلکده قایتا باشلادیلر. صوفی میوقلری آستندن آزراق کولوب : بوروسمه ، نی سویلانگالی ، ئلله بوندا قیونغاننی یاراتمیمی ؟

ظ — آلای ، بیله‌نمه‌کلی، ئلده بیلانمادی ، اوزنده بوتارلغان بولور ایدم .

ص — خیر ، اوسال ایکان ، ئلله قولنده چبقده بار ایدی ، چبق تاوشلری ایشدلدی .

ظ — ئلله قینادی‌دیمکچی بولاسگمی ؟ » دیگاچ صوفی بار تاوشی ایله کولوب . قوللرینی چابا باشلادی . ظریف ایسه ، قب قزل‌قزاروب: «نیك کوله‌سون ، ئلله قینادی دیه اویلیسنمه ؟»

ص — تانماسانه ایندی ، بیلدم ، بیلدم .

ظ — نیچك بیلمه‌کلیسون ، کوزلرك دوم صوقر !

ص — بولسون، اولك ضرر ایتمی ایکان، امار وسیده اوسال بولورغه کرك، پیش قدم کشیگه نیچك قولی بارا !!!..
ظ — آخ صوفر فری، بو سوزلونی سویلایه چکنگنی بیلسهم ایدی، کوبدن آداشدروب قالدرغان اولور ایدم.
ص — آنی شول، بن سندن السگیراك توشندم » دیه سویلشه سویلشه مدرسه‌گه قایتوب کردیلرده، صوفی توغریدن نعیم ایله شاکر خلفه‌لر یانینه کروب، واقعه‌نی اینه‌سندن یوبینه قدر سویلار. نعیم ایله شاکرده لازم مقدارده کولکاچ:
ن — صوفی، سن بو واقعه‌گزنی بزدن باشقه‌غه سویلامه ایندی: انکچون ظریف خلفه، بیك کولکیگه قالورده آراگز بوزولور. اول عجبا آچوچان وخورلانوچان همده انتقامنی عایت یاراتوچان بر کشیدر. اوزگه ئلله نیندای خیاللرغه بیله کلمگان اوساللقلر قیلور، عمرلك کولکیگه قالورسون.
ص — بن اوزمده اوسال، آندان قورقمیم، سز بنم ایچون قایغرماگز، بونی شاکردلرگه‌گنه توگل، بتون شهرگه فاش ایتومده شك یوق، برکولکی بولسون ئلی.
ش — صوفی، صبر ایدگز، برگه کولیکده بتسون، بزنك کشیگه چغارو احتماللز یوق، آندای خبرلر، کشی آغزینه توشدکده تاغلر کبی بیوکلاشوب خیاللرغه کلمگان افترالرغه توغری کله باشلی؛ بیچاره‌نك کشی کوزینه کورنور وقتده آبرویی بیك توشار؛ ایمدی شونده قالسون، کشیگه سویلامیك!
ص — مقصود کولکیگه قالدرو، آبروییني توشرو » دیه بونلارنك یانلرندن چغوب کیدرده، ایکنچی اورنلرغه کروب، مدرسه‌لردن مدرسه‌لرگه یروب کورگان برکشیگه آرتدره آرتدره سویلاب، بتون شاگردگه فاش ایدر. یوقنیده بار ایدوب کوله‌رگه حاضرتروچی شاگردلر قاتوب قاتوب کولورلر. بعضلری توغریدن ظریف خلفه‌نك اوزینه باروب، مسخره ایدوب، یولده‌غی فرضلرنی سویلی سویلی استهزاً ایدرلر. بووقت بیچاره ظریف، نه ایتسون، نه قیلسون، باشنی توبان سالورده، قان کبی قزاروب، اوچ آلو یولینی باشندن کیچره باشلار.

۵

نعیم — افندم شاکر، عجبا، بزنك مسلمانلر، ایس کیتمه‌لی بزنك شاگردلر، هیچ بو اشده خیر خواهلق دائره‌سنده اولنمسلر؛ برسینه کلگان آغرلقلردن ایکنچیسی بار کوچینی صرف ایدرده قاچور. برسی بر باز وچقور یانینه کلسه، ایکنچیسی کلورده، تورتوب توشرور: اگرده هلاك اولمادیغنی کورسه اوستینه تاشلرده آتور، توفراقده سالور، هلاك ایدرگه ترشور. ایمدی کلیك صوفی‌ایله ظریف حلفه‌گه، برساعت الك بالا ایله آتا روشنده دوستلر ایدی، حاضرنده بر برسینه اوت ایله صوکبی دشمان بولوب قایتمشلر. بربرسینك تیرسینی بازارغه چقاروب ساتور درجه‌سینه کلمشلر: عجبا بزنك حاللر، ایس کیتمه‌لی بزنك ایشلر.
شاکر — درست دوستم، بزده خیر خواهلق دیگان نرسه، هیچ یوقدر.
بو نیده شوندن بیلمك ممکن: ایکنچی برنسلدن برکشی آچلقغه‌اولگانده، شول بیچاره‌غه، بار ملکندن برقابوم حرمه بیرونی قزغانه تورغان خط استوا بوییی عربلری، اسلام ایله مشرف اولدقلرنده، یدی یات اسلام قرداشلرینه ایکی خاتوندن برسنی آیروب نکاح ایدوچیلری، بایتورلق قدر مال ملك ویروچیلری، وآنلر ایچون یالغز باشنی عزیز جانینی قربان ایدوچیلری کوب اولدیغی تاریخ کتابلرنده یازلمشدر. ایمدی بو ایسه، دینمزنك کوب خاصیه‌لرندن بری ایدیکی شبهه‌سزدر.

نعیم — بزنیك بولای بولوب وحشتده قالدق ایکان ، حاضرنده ده بز اسلام دیننده مز . . . . . . ؟
شاکر — افندم ، توغری ، بز اسلام دیننده مز ، لکن نه چاره که قدرینی بیلمیمز ، وآنك دعوت ایتدیکی اتحاد واتفاق یوللرینی قبول ایتمیمز . . . .
نعیم — بو سوزگز حساب ایتوب قاراغنده بیك درستدر ؛ مونه بز برمدرسه ده برنیچه یوزلب شاکرد تورامز ، شونك ایچندن اونلو براتفاقده اولغانمز بارمی ؟ هیچ . . . . . آرادن براومز بر فکر سویلسه ، باشقه‌لرمز ، باشینه سالوب براویلامزدن « پوستوی سوز ، اول اولاچق‌شی توگل ، بوندان آری بوفکرگنی سویلامه ، کولـکیگه قالورسون » دیور . ایکنچی براومز نیندای اولسه ده ، بر عفاغه توغری کلسه ، ایکنچی‌لرمز دفع یولینی قارامق توگل ، بلـکه بالعکس اوزلریده دها بررقات آرتدرو یولینی آرارلر .
شاکر — ملك تأسف حاللرمزگه ، آرامزده اتفاق بتدی ، اتحاد کتدی ، اسلامنك برنچی درجه ده تویدقی افتراق آیرلوشو فاش اولدی . هرقایومز تارالدق ، بتدك . یوزگه آیرلدق مگـگه بولندك . ایمدی بیلمیم . بر وقت نیچه فرقه‌لر ونیچه بولـکلر اولورمز » دیه سویلشوب ، حاللرمزنی اویلاب کوینشوب تورالر ایدی ، ظریف خلفه کلوب کردی .

٦

ظ — کیف خاطرلرگز خوشمه ، افندیلرم ؟
ن — الحمد لله ، بز ایکیمزده اولده‌گیچه ، کیف خاطرلرمز خوش . اما اوزگزنك نیچك ؟
ظ — بنم کیفلر اورته‌غنه .
ش — نیك آلای ،
ظ — اوزگزده بـله‌سز ، تیگی صوفی ، یمان آتومنی چقاردی ؛ حضرتکه‌ده باروب ، برنی ملك ایشوب سویلـگان .
ن — خیر ، اول صوفی بیك خطأ ایتدی ، بویله اش قیلمق کرك توگل ایدی .
ش — یه خلفه ، آنك ایچون قایغرتوب یورمه‌گز ، آیاق آستنه باسگز ، انسانیتکه‌شولدر : سویلرلر ، سویلرلرده بر وقت بتار ئلی .
ظ — احتمال‌یوق ، بونی آیاق‌آستنه باسوب قالورغه یاریمی ؛ اوساللقغه ، اوساللق صدقه دیمشلر ، بتون عمرینه اونوتماسلق خورلقغه توشروچکمه شك یوق . لکن سزچون دوست اولساگز ، بنم بو قصه‌منی آگا ایته کورمه‌گز ، اگربیلسه قورغان مقدمه‌لرم یوققه توزوب کیدر .
ن — افندم . سز اوزگزده بیك کوب بیله‌سز ، ظلمدن عفو ایدو ، بیوکلر اشیدر ؛ تاش ایله به‌روچینی آش ایله به‌رو چون انسانلر وظیفه‌سیدر ؛ یمانغه یمانلق ایله مقابله‌ایدو یمانلرصفتیدر . شونك ایچون آگا مقابله‌ده اوله‌رق ، انتقام ایله قایناشو ، سزنك شائنگزگه توغری کلمز ظن ایدرم .
ظ — بنم پولانلرم‌قورغان‌ایندی ، نچك‌اولسه اولسون انتقام آلمایونچه توقتیه‌چغم یوقدر . لـکن سزدن اوتنوچم : زنهار بنم بونیتمنی اوزینه‌ده ، باشقه‌غه‌ده ایته کورمه‌گز .
ش — الله صاقلاسون ، نماملقدن ، نماملق بیك فنا وبیك یمان برخلقدر . تنچ‌اولـگز ، هیچ کشیگه سویله‌مه‌مز . لـکن خلفه آنك‌ایله قایناشوب یرو ، سزنك‌ایچون کمالت‌دگل . بلـکه بیوك نقصان‌اوله‌چقدر .
ظ — بن آنسندن کوزلرمنی یومدم ایندی ، دوستلر .
ن — افندم ، اول اوزی ضعیف بر انسان اولدیغندن کوگلـگه قزغانچدر ؛ آگاحسی بریمانلق ایله مقابله‌ده اولغانچه . بزپیش قدم کبیلر ، بر اتفاقغه کلوب . یمان خلقلی اولدیغیچون اوزینه اصلا

التفات ایتمیك، قچان توبه‌گه کیلور، شول وقت آرامزغه کرور.
ش — بو، مصلحت شولای ایده‌لم .
ظ — بویولغه قسما گزایندی ، اوچومنی آلیم ، اما کیلاچکلرده دائمی اتفاقگزده اولاچغمنی وعده ایده‌م .
ن — خیر، افندم ، بز بو سوزلرمزنی ، سزنك قولگزده اولغان اختیارگزنی آلمق ایچون سویلامیمز، بلکه مشاوره طریقیله گنه ایته‌مز؛ اما قیلدقگز وعده ایچون چوق تشکرلر ایله‌مز. جناب حق بوندن صوك، هروقت اتفاق واتحاد ایله کونلو کچررگه نصیب ایتسون !.
ش — خلفه، بیك یوللی سوز ایتدگز، ایمدی وعده‌گزده تورہ کورگز.
ظ — وعده‌ده توراچغمده شك یوق. لکن متفق اولوب نیندای اشلر قوبارامز ایکان .
ن — افندم ، اتفاق دیگان نرسه، قوری اوزی ، هیچ نرسه‌گه قارامغانده گوزل براش ، بیوك برقوت، سوزلرنك واندا اولر اوتوملی بولووینه برنچی سببدر؛ تاتلی یمشلرینك ایسه، سانسز کوب اولاچغی شبهه‌سزدر.
ش — توغری سوز، اگرده بز اوچ پیش قدم کبیلر براتفاقده اولساق، بزم آزدان اونار اون بیش انقیادلی شاکردلرمز وچون دوست ایشلرمز بار، آنلر نیده اتفاقغه کررگه دیملرمز، شولای ایتوب، آز وقتده بیوك برجماعت، بیك وجود اولورمز.
ظ — خوش ، بوندن نه فائده چقار ؟
ش — بوندن نیندای فائده امید ایدرگه‌ده یاری، مونه تعطیل کونلرده ، مذاکرهٔ علم مجلسلری یاسارمز ؛ نطق وفکر سویلاو مجلسلری توزرمز . بربرمزنك کوکللرینه علم ومعرفت اورلقلری ساچشورمز. جیناولاشوب مکتب ومدرسه‌لرمزنك ترقی وتعالیسنه ترشورمز.اوز آراجیولشوب برقرائت خانه یاساب هرتورلی فائده‌لی کتاب ورساله‌لر قویارمز. وجریده‌لر آلورمز. تعطیل وقتلرده کروب کروب مطالعه ایدرمز؛ کوزلرمز وفکرلرمز آچولور. بوا گرده بارا بارا شاکردلر ایچون خرجلی اولوب آغرلانسه، حمیتلی وغیرتلی بایلرمزنی اشترا کگه دعوت ایدرمز. آنلرده بو کبی عامه‌گه فائده بیره تورغان یرگه شکسز قاتشوب، اراده‌لری قدراعانه ویاردم ایدرلر.
ظ — افندلرم، توغروسنی سویلرگه کرك، بن بوندای اشلرنك برسنیده یاراتمی ایدم. لکن دعوت ایله ایده کوکلمنی تمام آوشدردگز . نصیب اولسه بوندن صوك براتفاقده اولورمز. اما بوصوفیدن اوچومنی آلیم، سزبگا بوتوغروده قارشو توشما گز لی، دیورده برگه کولوشورلر، صوگره ظریف خلفه بونلرنك اورنلرندن چغوب کیلر.

۷

ظریف خلفه اوست باشلرینه کیوملرینی کیئوب ، مدرسه‌دن یراقده توگل برتول قارچقنك اوینه باروب کردی . ابی قارچقله ظریفنی کورگاچ، سیسکانگان کبی بولوب : آی ، آی ، خلفه ، سن توگلمه ؟!
ظ — ابی تانومیده، باشلادگمی گلله ایندی . بن خلفه‌ك . گلله آوروب توراسنمه، برده کیلمیسن ؟
ظ — آوروغانم یوقده، برده وقت کیلمی . بوشاب بولمی .
ابی — حاضرنده چای یتدی ایندی ، درسلر بولمی تورغاندر، وقت نیك بولماسون .
ظ — اوزبزدن درس آلوچیلر کیئوب بتسه‌لرده ، هرکون ایرته نمازدن صوك حضرتنك تفسیر درسی بوله ، شونی توگلارغه تورامز ، صوگره ساعت اون برلرگه قدر یوقلیمز ؛ توروب چای ایچه‌مزده اویله یته ، اویله‌دن چقغاچ چای ایچه‌مز، برآز کتاب قاریمزده وقت اوزه بته .

ابی — آنسی شولایده بولسون ، ثلی سزنك حقده بیك یمان خبرلر ایشدوب تورام .
ظ — نیندای خبر ؟ !
ابی — ماقاروف باینك قزینی کوچلاب ناموسنه توشه‌چك اولدیقگده ، قز قچقروب ، تاوشنی حذمتچیلری ایشدوب کلمشلرده اوزگنی بیك قاتی رسوای ایتکانلر ایمش !! . .
ظ — قایدان ایشتدك ایدی ، ابی ؟
ابی — کورشی خاتونی سویلادی ، آنك ایرینه دوستك صوفی سویله گان .
ظ — ای ، ابی صوفی دوستم شولای یمان آتومنی چغاردی شول ، لکن افترا .
ابی — افترامنی ؟
ظ — افترا شول .
ابی — صوفی‌بیکرا کلـ یمان کشی ایکان ، کشیکه نیچك آندای آت چغاروغه کیرك ، الله صاقلاسون .
ظ — ای ابی ، برگنه تورلیده توگل ، یوزبیرگه یوزتورلی‌سویلـگان ، بیگرا کده آتومنی ساتدی .
ابی — آلای ، آلای ، اوغلوم .
ظ — ابی ، بن اوزمده سکا شونك حقنده کیلـگان ایدم ، توکلارسونمیکان ؟
ابی — مونه ، اولده توکلاشه ایدك ، حالمزدن کلورلك اولسه ، حاضرنده‌ده توکلارمز .
ظ — توکلاساکز ، سزنك حالـکزدن کیله تورغان اش ایندی .
ابی — ایتوب قاراکز ، نیندای اشدر !
ظ — مونه لوزکا معلوم ، صوفی بنم یمان آتومنی بتون شهرگه جایوب ، بنی هرکم آراسنده خور ایتدی ، کتاب بوندای اوساللق‌لرغه اوساللق ایله جواب ویرورگه بیوره‌در : اگرده بولشساکز ، بنده شولای جواب ویرمك بوله ایدم .
ابی — بیك یخشی‌اوغلوم ، کتاب قوشقان‌اش بولسه' بولشماسقه یاریمی ، لـکن نیندای‌اشدر بیت.
ظ — ابی ، صوفی بو آراده آولیغه قـایتوب ، آتـاسندن قالغان یورت یرلرنی ساتوب کلدی ؛ قولینه آقچه یاسادی ، حاضرنده اویلانورگه کولاب یوری ، قز ازلی ؛ بیرسه‌لر زینی باینك صاکغراو قزینی صوراتمقچی بوله دیلر . آراچی‌سنی یاسامقچی ایمش . سن زنهار ایچون بووقت بنم سوزمنی دوکلا ؛ اگرده‌اوزگنی یاوچی ایدوب ییرسه ، باشقه برییرگه باروب قایتده ، صوفیغه بیردیلر دیه سویله .
ابی — یوق‌اوغلوم ، بن زینی‌باینك یورتینه صوفیغه قزگنی صورارغه کلدم دیه نیچك باروب‌کریم . بیرواحتمالیده‌یوق ، بیرمسلر ، اوزی‌توسکه‌ده بیك‌ماتور ، یوق ، اوغلوم ، قوشسه‌ده‌قبول‌ایتمیم .
ظ — ابی ، سن قبول ایت ، لـکن بارماسون ، بیردیلر دیه ایتورسون .
ابی — آندان بزگه نی فائده بولور ؟
ظ — فائده‌سیده شونده ، مونه‌اول ، زینی باینك کیاوی بولدم دیه بتون‌کشیگه سویلاب یورر . اوزی شادلانور . برکون کلور اوزینی زفافغه‌ده کرتورمز !! . . . .
ابی — ثه ثه ، آکلادم ، مقصود شولمنی ؟
ظ — سوزمنی توکلاساکز ، شول ایدی شول ابی . . .
ابی — مونه سزنك سوزکزنیده توکلامغاچ ، کمنکنی توکلارسون ، حالمدن کلدکی قدر خدمت ایدودن اصلا تورمام ، اوغلوم .
ظ — ابی ، زنهار خدمت ایدودن آغرسنماساکزله ، مونه سکا بر آز صدقه » دیه کچرك لیکی

صاری آقچه‌نی تورته‌ده ابینك باشی کوکسکه تیبه یازه ! ظریف اولتورغان اورنندن توروب :
— ابی ، اشنی اوزنگا تابشردم ایندی ، انشاء الله کرك روشده ، قیلورسز ، خوش بولنگز ئلی !
دیه چغوب کیدر. اوزاقده تورمای ایلانوب کرورده : ابی ! صوفی ، بونده تابا کیله‌در ،
شکسز سنگا بولورغه کرك ، بنم بونده‌ایدیکمنی بیلدرمه » دیه‌رك میچ باشنه بنوب قاچور ،
وقت کوبده اوتماز ، صوفی کیلوب کرور .

۸

ص — ایسان توراسنمه ، ابی ؟

ابی — الله‌غه شکر ، تورامز شولای برکو .

ص — یخشی ، الله تعالی عمرگزنی بیرسون ئلی !

ابی — اوزنگز نی‌اش بتروسز، ایبداشنگ ظریف خلفه نچك توره ؟

ص — اوز بزنگ نی‌اش بتردکمزنی شویلاشورمز ئلی. اماظریفنگ اشی یخشی توگل، بیك خورلقغه‌قالدی .

ابی — نیچك آلای ؟ !

ص — شول ماقارفنگ قزی حقنده ، ایشتکاننگز یوقمنی ؟

ابی — خیر، آنی ایشتکان ایدم، درست بولسه .

ص — درست ، اوزمده شونده ایدم ؛ تمام رسوای ایتدیلر.

ابی — الله صاقلاسون !

ص — ابی ، بن سنگا بیك بیوك بریموش ایله کلگان ایدم بیت .

ابی — نیندای یموش آلای ؟

ص — اگرده قبول ایتسانگز ، سزنی باش قدا یاوچی یاسامقچی بوله ایدم .

ابی — مونه سننگ کبی برشاکردنگ اشنیده قبول ایتمه‌سنگ الله اورور : بیك یخشی ، بیك ، ایکی
ایاك برتوبه‌م ایله قبول ایدەم . لکن کمگه صونگ ؟

ص — مصلحت بولسه . بن اوزوم زینی باینگ قزینی توساب توره ایدم .

ابی — نیك مصلحت بولماسون ، بیك مصلحت ، قزی توسکه بیك ماتور ، آتاسننگ بایلغی زور،
اوزی بیك یاردملی . یوماردکشی .

ص — بیررلر میکان صونگ ؟

ابی — مونه آرسلان کبی برشاکردگه‌ده بیرمگاچ، کمگه بیرور.

ص — درست ایندی آنسی ! . . .

ابی — اوغلوم، بیرووی شکسز، نصیب بولسه، سوزده‌ایتماز، لکن سزننگ ایچون اشننگ تیزدن
بتووی کرك بولورمیکان ؟

ص — ممکن قدری تیزوك بولسون ایندی .

ابی — آلای اولگره آلورسنمی صونگ ؟

ص — بن بوگون بولسه ، بوگون اولگوم .

ابی — آزراق جولمایوب کولورده : سز بیگرا کده تیزلمکچی بولاسز . . . . .

ص — آندای اشننگ تیزرك بولووی یخشی .

ابی — آلای بولسه ، بوکون : چهارشنبه ، بای اویده بوله تورغان بوکون ، بن باریم، سوراب
قارایم، اگرده قبول ایتسه‌لر ، اشنی تیزرك یاسارغه ایتورمن .

ص — یخشی بارایندی آلای بولسه، الله‌تعالی یولنگنی اوك قیلسون !

ابی — یاری، اوغلوم، اشگنی اوستمه آلدیم، نصیب اولسه بولمرمایونچه توقتامام.
ص — ای، ابی، الله رحمت ایتسون اوزگا، برسوز ایله تگلادك! لکن خبرنی قچان بیلشورمز ایکان صوك؟
ابی — آغرسنماسا گز، کیچکه معلوم اولور، کیلورسز.
ص — ای، ابی، آغرصنو قایده ؟... کچنی یتکروب اولسه کیلور ایدیم ایندی.
ابی — بن کیینوب باریم ایندی.
ص — یخشی بارگز، یولگز آق اولسون، دیه صوفی چغوب کیلمرده ظریف ـ حلقه کوله کوله:
— « قایدی نصیب اولسه، قایدی !...» دیو سویلنگالب میچ باشندن توشوب: ـ ابی زنهار ایچون تازه تور. توزاقلرگنی یخشی قور، کورشورمز ئلی ایسان صاغ تور» دیورده چغوب کیدی. ابیك کیوملرینی کینوب، تسبیخ لرنی موینینه ئولوب، اورامنك ایکنچی باشنده اولغان آخرت دوستی برقارچق یانینه بارور. آنده ایل کونده اولغان خبرلرنی' یاشلك وقتلرینی بر آز عیبتك سویلاشوب اقشامدن صوگغینه اوییننه قایتور. صوفی ایسه بو وقت ابینك قابقاسی توبینه کله رك قارشولاب کوته در ایدی.

۹

ابی — سوینچ اوغلوم، صوفی، سوینچ !!...
ص — نیچك بولدیمی ئلله ؟!
ابی — بارسام آلمایونچه قایتمیم دیدم، بیت.
ص — بیردیلر منی ابکایم ؟
ابی — نیچك بیردیلر، بلکه شادلانشوب !....
ص — قزلری فاطمه بیلدیمی ؟
ابی — اول بیلمایانچه یاریمی ؟ بیلدی.
ص — کیفی نیچك ؟
ابی — بیك شاد، اوزگه سلام اوقودی.
ص — مهر فلان بارمه، کوبمه ؟
ابی — تونچ بول ! آنیده سوراشدم : „ ایکی یوز صوم اوزمز بیرومز، شونی کشیلر آلدنده مهر ایدوب صالورلر، کیوم توتوم اوزنکیده کوب " دیدیلر.
ص — بیك یخشی بولغان ایکان، لکن نکاحنی قاچان یاسامقچی بولدیلر ؟
ابی — اگرده تیزرك بولسون دیساگز، ایرته گوك یاسامقچی لر.
ص — تیزرك بولسون ایندی ابی، آرامزغه کشی فلان کرور، الله صاقلاسون !
ابی — اگرده تیز دیساك، بوگون باروب آیتورم، ایرته گه نکاحده یاسارلر.
ص — نکاحگه اوزوم بارورغه بولور میکان ؟
ابی — بو، نی دیگان سوز، سگا نکاحگه بارورغه یاریمی، سن قورقمه تول ایرلر توگل، یوقنی سویلامه !...
ص — بن، آنك ارمتنی بیلوب بتورمیم بیت، بنم دنیا کورگانم بارمنی صوك ؟ بن حاضرنده شادلیغمدن آبدراب کیتدم ایندی.
ابی — نصیب بولسه، سن آنده کیاو بولوب توروبقاده غینه باررسن ! آقچه سالورغه، بنم قارت کیاوم خیرالله آغاك بارر.
ص — ابی، ایمدی بن نیشلیمگینه صوك ؟
ابی — اوست باشوگنی قارا. تیره یانگنی آرولا، زفافده اوزاقلامای بولور.
ص — بنم اوست باشم حاضر، توگه سی کیوملرم توکگان، اشم بتکان' بوکون بارورغه حاضر تورام.
ابی — بیگرا کده یخشی.

ص — نکاح شولای ایرته‌گه بولور میکان ؟
ابی — شکسز ایرته‌گه بوله‌ایندی . بن‌حاضر آنده بارام، بلکه‌آندوق قونارمن . ایرته‌گه بن‌نکاحدن قایتقان توشکه آقشامدن صونگ کیلوب تورورسن، زفاف نی کون‌اولاچغنی‌صوراشوب‌قایتورم.
ص — اوخ ، شادلق ابی ، ایچومه صیمی !! . . .
ابی — اوغلوم ، یخشی ، آخری خیولی بولسون ، ایندی ، یستو نمازنی اوقیمدن آنده باریم .
ص — آلای ایسه ، بن قایتوب توریم ، خوش صاغ بولوب تور ئلی " دیه چغوب کیدرده ، شادلیغندن مدرسه‌گه قایتقانچه یوگرور . شادلیغی ایچینه صیماغانی حالده توغریدن شاکر ایله نعیم خلفه‌لر یانینه کروب : دوستلر، زینی باینك کیاونی کورگز ! . . .
ن — نی بولدی صوفی ، نیشلادك ، نی . . . ؟ !
ص — نی بولسون اویلاندم ، سز تورگز ئلی شولای .
ش — قچان اویلاندك ؟ !
ص — بوکون ، حاضر یاوچیم کیلشوب‌قایتدی .
ن — درستمه ؟
ص — نیك درست بولماسون ؟ کورگز بای قزی فاطمه‌نك کیاونی . کورگز . . . یوقلارنی سویلاب بولمغانلرنی اویلاب، یوق فکرلرده یاته‌سز ، بن حاضرنده بای کیاوی " دیورده بونلارنك یانلرندن چغوب ، کورگان برکشیگه : مونه زینی باینك کیاوی کورگز ! . . . " دیب ماقتانوب یورر . ظریف خلفه ایسه ، اشنی آنگلاب تیزدن کیوملرینی کینوب ، حیله کار ابی قارچق نك اویینه باروب کرورده : رحمت ابی ، صوفییمز تمام قوتروب قایتقان، نیشلگانون ، نی‌سویلگانون برده بیلمی ؛ بتون مدرسه‌گه ماقتانوب چقدی.
ابی — ئه ، ابییك شولای بیت ، اولگاچده صاغنورسز ئلی .
ظ — ابی ، نصیب بولسه اش بولور توسلی ، لکن زفافنی قچان یاسارمز ایکان ؟
ابی — اوغلوم، اشنی تیزرك توتیق ، ئلله نی اشمزنی توزدرلر. اوزینه نکاحنی‌ایرته‌گه بوله دیگان ایدم ؛ زفافنی جمعه کون کیچ یاسیق ، آنگاده شولای دیه‌رم .
ظ — کملرگه یاسیق ؟
ابی — مونه مدرسه قارشوسنده زینی باینك بوش یورتی بار. اجاره‌گه آلوب تروچیلری، قریمغه جای اوزدررغه کیتکانلر، شونی توتیقده اجاره‌گه آلیق .
ظ — بیگراکده یخشی بولور. درست' بوش‌شول، لکن بای ایله کم سویلاشور‌ایکان ؟
ابی — مونه بنم کیاوم خیرالله ، باروب ایتورمده سویلاشوب اجاره‌گه آلوب قایتور. ایرته‌گه خیرالله‌داغی قزیم باروب جیوشدرر ؛ لکن هیچ شاکرد بیلمای تورسونلر.
ظ — رحمت ابی ، قایدن عقل تاباسك !
ابی — آتلرده کیراك بولور بیت :
ظ — آنسون تابو جیگگلی ، بر آرباچیغه اوچ آت (ترویقه) جیگوب کیلورگه‌آیتورمده ، اش تمام . . . . . .
ابی — یخشی ایندی، تیوشلی اشلرنی بارونده قایغرتوب قاراب قوی، اوکنورلك بولماسون،نصیب بولسه، بن‌اوزیمه تیوشلی‌لرنی گلدای ایدرم .
ظ — خوش ایندی ابی" دیه‌رك یانندن چغوب توغری آراباچی ایامشچیك، که باروب خبر ویرورده مدرسه‌گه قایتوب یاتور .

۱۰

صوفی‌نك زفافکه کره‌چك کونی کلدی. صوفی ایسه، اولده‌گی کونده ابی ایله سویلاشوب، زفاف کیچه‌سی اولاچق کون ایدیکنی گوزل بیله‌ایدی. شونك ایچون بوکون مونچه‌لرغه کروب، تیره یانون آرولاب یاش کیاولرروشنه کرمش ایدی. اوستنده قسقه پالته، بوتیده اوزون چالوار، آیاغنده یالتراوقلی آمریقان چیتك، چیکگان کلاپوش‌نی قوگغر سالوب کیگان ایدی. آغزندن چقغان سوزلر، قولنده باشنده اولغان حرکتلر باریده ایچنده اولغان شادلقلرون خبر ویره ایدی. نیچك شادلیغی ایچینه سیغسون؟ خورکبی ماتور قز آلدی، یکرمی بش سنه‌لراویلاب فکرلب یوردکی نرسه‌لر کونگه چقدی؛ مدرسه قارسوصنك اولغان زفاف اوینکده اوزملکی اولاچغنی ایدن‌ایشتدی. بوگا کم شادلانمازده، کیمنك شادلیغی ایچینه صیغار!... شویله کیچ یتدی. اقشام اولدی. صوفینك زفافغه کیه‌چك وقتی‌کلدی. اوزاقك اوتمای سانسزکوب قوگغراولر تاغوب قیامتلر قاپاروب، بتون شهرنی یاگغرتـوب اوچ آتلی (ترویقه) برآرباکلدی. صوفیك تماقنی‌قرونغالاب آرباغه بنوب قل اورتاغـه اولتـوردیك، گورلتیلر تورغزوب، بتون اوراملرنی ایـلانوب مدرسه قارشوسنده اولغان زینی‌باینك یورتینه توشدی. زفاف‌اولاچق اوینك‌ترزه‌لرندن بری عادةکه‌مخالف اوله‌رق آچیق وپرده‌سز اولدیغندن ایچنده‌گی حرکه‌لر ویروشلر کورلور، سویلش وتاوشلر آیروم آچیق ایشدلورایدی. بووقت شاکردلردن قایولرینك ایچلری اوت‌کبی یانوب، دردلری قوزغالوب اوزاوزلرنی توته‌آلودن عاجزلر‌ایدی. وقایغولریك ظریف‌توزاغی ایدیکنه‌توشندکلرندن، ایچلرنده‌اولغان قزق سرلرنی وقتی کلگانچه ساقلاو ایله جفالنورلرایدی. ایمدی کیله‌لم، کیاوگه: کیاومز عجبا قدرحرمتده، شادلق ولذتك، آغزیده کوله، کوزیده کوله، نیك شادلانماسون؟ نیك آچولماسون؟ آنك کونی کمك وار؟ بوکون بتون شهرده بونك‌کبی حضورلی زفافغه‌کروچی‌اولمادی. اوزیده اوست‌قات کیوملرینی سالوب، یخشی کنفیگه قورصاقنی برآز کیوروب آرقه‌سیله‌سویالوب اولتورغان ایدی. اوینك‌ایچی‌توپ‌تون‌اولغانی حالك، فقط چارشاو آرتنك شالدر شولدر یفك‌کولمك شاو شولری چالدر چولدرتنکه چولدراولری ایشدله‌ایدی. صوفیمزده بونلرنی‌ایشتکان‌سایون، نه‌دیورگه بیلمای آبدراب اولتوره‌ایدی. آخرالامر اش اوزاقغه کیتکاچ صوفی‌تلگه‌کیلوب: ـ جانم، رحیم‌ایدگز اینلدی، برگه قاوشیق" دیه‌رك قولینه یاولق آلوب، بیك قیلنوبقنه ایك‌اول کوزلك‌پیالالرنی صوگره، قول باشلرنی سورتکالاب یاولغی‌ایله جیللنمگه باشلادی. چارشاو آرتندن ینه یلفریلفرایتکان‌تاوشلرنی ایشدوب دردی دها بررمرتبه آرتوب: یوره‌کم، جانم، فاطمه، رحیم ایدگزایندی، اویالوب توررغه یاریمی؟...» دیور، بووقت اولك‌گی تاوشلرینه یاقینراق ایشدلمگه باشلادیغندن صوفیك، ایمدی کیله‌در آخری‌دیه‌اویلاب کنفینك برطرفینه‌راق آووشوب‌آقرونراقغینه:ـ جان کیسه‌گم. بغرم، رحیم ایدگز، بنم یانمه، کنفیگه...» دیه قولنی صوزار. لـکن‌تاوش کیسلوب‌کیلوچی‌فلان‌ایدوچی‌اولماز. صوفی ینه آبدراب: ـ جانشم کیلـگز ایندی، کوب آیرلشوب‌توردق، ایمدی برگه قاوشیق، جـانم بغرم...» دیور. لـکن تاوشلر اولك‌گیدنك یراغراق‌ایشدله باشلادیغندن کیاومز اورنندن توروب ــ«های، جانم، فاطمه، کیلورگه‌اویالاسز آخری، اوزم‌باروب نچکه‌بیلـگدن‌قوچاقلاب، آغزگدن بر اوبیم‌ئلی، جانشم» دیگان‌ایدی، ظریف‌خلفه، ترزه‌لرنی آچوب:ـ«کورگز! شاکردلر. یالغان سویلاو جزاسی، افترا قیلو بلاسی، کورگز، گولـگز!» دیه قچقروب، بونك آرتندن بتون شاکرد، وهر بر جیولغان کشیلر قول چابوب کولشه باشلادیلر!!!....

«صوك»